

Panorama van Breezanddijk tot Workum, vanaf het uitzichtpunt over de Warkumerwaard, foto FTT

VERKENNING VAN WENSEN EN BEHOEFTE BIJ DE REALISATIE VAN WINDPARK FRYSLÂN

Rapport van de omgevingscoördinator, periode maart – mei 2016

Fon ten Thij

FTT Procesontwikkeling BV

26 mei 2016

SAMENVATTING

Door FTT Procesontwikkeling is een verkenning uitgevoerd naar de wensen en behoeften over compensatie en participatie in de omgeving van het geplande Windpark Fryslân. Er is met circa 40 organisaties gesproken.

Het Windpark Fryslân is gepland in het IJsselmeer, een gebied dat deel uitmaakt van een Natura 2000-gebied en ook een belangrijke rol vervult in de aantrekkelijkheid van Súdwest-Fryslân voor toerisme en recreatie.

In de omgeving is men ongerust over de effecten die het Windpark kan hebben op de unieke kwaliteiten van het IJsselmeergebied voor natuur, visstand, de waterrecreatie en op toerisme en recreatie in de kustregio. Er is volgens de gespreksdeelnemers een grote kans dat de komst van het windpark negatieve tendensen gaat versterken die men nu al in het gebied ervaart zoals vergrijzing, verminderde belangstelling van jongeren en gezinnen voor wonen in de dorpen. Men vreest de veranderingen die de komst van het windpark kan hebben voor toerisme en recreatie, waar veel bedrijven en bewoners in de kustregio mee zijn verbonden.

Als het Windpark toch wordt gerealiseerd verwacht de omgeving een grote inspanning van het Windpark en de overheden om samen met de omgeving het veranderingsproces (transitie) te begeleiden en te ondersteunen. Men is nuchter over de kansen om het windpark tegen te houden en bereid om het gesprek aan te gaan over dit "Plan B".

Er is een groot aantal ideeën en voorstellen aangereikt (zie bijlage 2) om zich op de toekomst voor te bereiden. Deze sluiten aan bij bestaande initiatieven en veranderingen die men in het gebied al nodig acht. Aanbevolen wordt om, als een definitief besluit voor realisatie van het Windpark wordt genomen, langs twee wegen de omgevingscoördinatie te ontwikkelen:

- Uitwerken van een gezamenlijke agenda met de omgeving, in goede afstemming met andere grote projecten, zoals De Nieuwe Afsluitdijk, vismigratierivier en de Koppelkansen met een eventuele peilverandering van het IJsselmeer.
- Opzetten van een Taskforce (of andere platform), ondersteund door het Windpark en de overheden, ter begeleiding van het transitieproces.
- Uitwerken van aard, omvang en organisatie van een omgevingsfonds.

Figuur 1: Dijk bij Gaast

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding en opdracht.....	3
2	Verantwoording werkwijze.....	4
2.1	Inhoud van het rapport.....	5
2.2	Algemeen.....	6
2.3	Onzekerheid over de toekomst met een windpark.....	7
2.4	Bereidheid tot gesprek.....	8
3	Thema's voor de toekomst.....	9
3.1	Wensen bij de uitvoering van het windpark.....	9
3.2	Impuls voor natuur, visstand en landschap.....	9
3.3	Impuls voor toerisme en recreatie.....	10
3.4	Directe financiële compensatie voor burgers en bedrijven.....	10
3.5	Medegebruik van het Windpark.....	11
3.6	Duurzaamheid, werk en economie.....	11
3.7	Financiële participatie.....	12
3.8	omvang en organisatie van een omgevingsfonds.....	12
4	Conclusies.....	13
5	Aanbevelingen.....	13
5.1	Van wensen naar gedragen prioriteiten en acties.....	13
5.1.1	Completeren en valideren van de wensen en behoeften.....	13
5.1.2	Adresseren en prioriteren van de wensen en behoeften.....	13
5.1.3	organiseren van samenwerking met de omgeving.....	14

5.2	Keuzes over aard, omvang en organisatie van een toekomstig omgevingsfonds.....	14
-----	--	----

Bijlage 1: Overzicht van de gespreksdeelnemers

Bijlage 2: Overzicht van wensen en behoeften bij de realisatie van Windpark Fryslân per thema

Foto's van Fon ten Thij

1 INLEIDING EN OPDRACHT

Op 4 maart 2016 is het ontwerp van het Rijksinpassingsplan voor het Windpark Fryslân ter inzage gelegd. Doel is dat uiterlijk in 2020 in het Friese deel van het IJsselmeer het Windpark Fryslân is gerealiseerd, in opdracht van Windpark Fryslân BV. Dit windpark zal een omvang krijgen van 89 windturbines met een totaal vermogen van ca. 320 MW.

De betrokken overheden: Ministerie van Economische Zaken, Provincie Friesland en Gemeente Súdwest-Fryslân, hebben besloten om een onafhankelijke omgevingscoördinator een verkenning uit te laten voeren naar de wensen en behoeften omtrent compensatie en participatie in de omgeving van het Windpark Fryslân.

De opdrachtgevers formuleren de opdracht als volgt:

“De initiatiefnemer van het windpark heeft de wens om samen met de bewoners en bedrijven in het gebied langs de IJsselmeerkust en met de gemeente Súdwest-Fryslân invulling te geven aan communicatie, compensatie, participatie en profijt voor de omgeving. Als uitgangspunt hiervoor dient de “Gedragscode draagvlak en participatie Wind op Land” van de Nederlandse Windenergie Associatie (NWEA).

De initiatiefnemer voert sinds enkele jaren verkennende gesprekken met een aantal betrokkenen over participatie en mogelijke compenserende maatregelen. De resultaten hiervan zijn opgenomen in een voorstel voor een Participatieplan Windpark Fryslân (gepubliceerd op de website van Windpark Fryslân). Voor het overige is niet duidelijk of er bij de bewoners en bedrijven in het gebied behoefte bestaat aan compensatie en/of participatie.”

De opdracht bestaat uit het uitvoeren van een verkenning waarbij:

- Geïventariseerd wordt waar de behoefte ligt bij de bewoners en bedrijven van het gebied;
- Geïventariseerd wordt welke mogelijkheden men ziet voor compensatie, participatie en een eventuele gebiedsgerichte aanpak;
- Onderzocht wordt of er sprake kan zijn van een gezamenlijke agenda van initiatiefnemer, gemeente en bewoners en bedrijven voor lokale economie, recreatie, toerisme en natuur, en zo ja:
- Hoe de samenwerking concreet kan worden ingevuld, binnen de kaders

van een af te sluiten intentieovereenkomst tussen gemeente en initiatiefnemer en binnen de kaders van de lopende planvorming en vergunningverlening door alle betrokken overheden.

Ter uitvoering van de verkenning dienen gesprekken te worden gevoerd met:

- De besturen van dorpsbelang van de woonkernen aan de kust
- Ondernemersverenigingen in genoemde kernen
- Natuur- en milieuorganisaties
- Actiegroepen als Don Quichot en IJsselmeer Windmolenvrij en de NLVOW
- De gemeentelijke wijken- en dorpencoördinatoren
- De initiatiefnemer
- De projectmanagers windenergie van de gemeente, de provincie en het rijk”

De uitvoering van deze opdracht is door FTT Procesontwikkeling BV gestart op 10 maart 2016. Het eindrapport is op 26 mei 2016 toegezonden aan de opdrachtgevers.

2 VERANTWOORDING WERKWIJZE

Doel van de opdracht was om in een zeer korte periode een zo compleet mogelijk inzicht te krijgen in de wensen en behoeften in de kustregio van Zuid-West Friesland en bij de belangenorganisaties.

Er is langs 3 lijnen gewerkt om de gesprekken te organiseren.

Allereerst, is bij de start van de opdracht in persberichten en interviews met de media bekend gemaakt, dat eenieder die dat wenst zich bij de omgevingscoördinator kan aanmelden voor een gesprek. Op de informatieavond van 15 maart 2016 zijn circa 20 gesprekken gevoerd met aanwezigen: vertegenwoordigers van belangenorganisaties, ondernemers en betrokken burgers. In de weken daarna is met een aantal ondernemers op hun verzoek een apart gesprek gevoerd.

Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de actiegroepen, van de waterrecreatie en van de natuur- en milieuorganisaties.

Verder zijn in overleg met de wijk- en dorpscoördinatoren van de Gemeente Súdwest-Fryslân gesprekken gevoerd in de steden en dorpen aan de kust. Aan deze gesprekken wordt verder als “kustgesprekken”

gerefereerd. Hiervoor zijn plaatselijke belangenorganisaties van bewoners en ondernemers uitgenodigd. Per bijeenkomst waren er tussen de 10 en 20 deelnemers.

De gesprekken duurden circa 2 uur. Uitzondering vormde de bijeenkomst in Workum, waar werd aangesloten op jaarvergadering van Plaatselijk Belang Workum en een presentatie van het Windpark Fryslân. Gezien de beperkte tijd (30- 45 minuten) en de grote groep aanwezigen (circa 40) is alleen een toelichting gegeven op de opdracht en zijn enkele vragen besproken.

Figuur 2: Kitesurflocatie bij Workum

Alle andere gesprekken hadden de volgende indeling:

- Toelichting en vragen over de opdracht van de

omgevingscoördinator, (circa 15 minuten)

- Visie van de aanwezigen op het Windpark Fryslân en de besluitvorming (circa 15- 30 minuten)
- Wensen en behoeften voor de toekomst (ca 45- 60 minuten)
- Afronding (ca 15 minuten)

Bij de afronding van de gesprekken is aan de deelnemers gevraagd om, aanvullend op wat er ter vergadering was ingebracht, suggesties per email aan te reiken, eventueel na terugkoppeling met hun achterban. Hiervan hebben enkele organisaties gebruik gemaakt.

In bijlage 1 is een overzicht gegeven van de bijna 40 organisaties die aan deze gesprekken in maart en april hebben deelgenomen.

Ook zijn er enkele gesprekken gevoerd met deskundigen van de Provincie Fryslân en van de gemeente Súdwest-Fryslân.

Binnen de beperkte tijdsruimte van de opdracht (medio maart tot medio mei 2016) is, mede dankzij de inzet van de wijk- en dorpscoördinatoren van de Gemeente Súdwest-Fryslân, een groot aantal gesprekken gevoerd en is een breed inzicht verworven in de wensen en behoeften in de omgeving bij de realisatie van het windpark.

Er zijn echter ook veel groepen waarmee, binnen de tijd van de opdracht, geen gesprekken konden worden ingepast. Hun inbreng kan niet gemist worden bij het completeren van het beeld van de wensen en behoeften. Zij zouden in een vervolg wel moeten worden betrokken, zoals verenigingen van eigenaren van appartementen en recreatiewoningen aan de kust, de bewoners en camping op Breezanddijk en vertegenwoordigers van visserij en hengelsport.

2.1 INHOUD VAN HET RAPPORT

Het overgrote deel van de deelnemers aan de gesprekken gaf aan, dat zij het waarderen dat er nu met hun wordt gesproken over de toekomst. Tegelijk uitten zij ook kritiek op de besluitvorming en op de onderbouwing van de keuze voor een windpark in het hart van het IJsselmeer. Op verzoek van veel deelnemers is deze kritiek meegenomen in de rapportage.

Het rapport bevat de volgende onderdelen:

- Wensen en behoeften
- Conclusies
- Aanbevelingen

Figuur 3 : Uitzicht op het plangebied voor Makkum

Wensen en behoeften

Veel respect gaat uit naar de deelnemers aan de gesprekken, omdat zij bereid waren antwoord te geven op vragen van de omgevingscoördinator over een toekomst die het overgrote deel van de aanwezigen niet wenst.

2.2 ALGEMEEN

De initiatiefnemers van het Windpark Fryslân hebben al vanaf 2012 het initiatief genomen voor gesprekken met vertegenwoordigers van belanghebbenden: van de waterrecreatie, natuur- en milieuorganisaties, bewoners van Kornwerderzand, Makkum en recreatieondernemers aan de Makkumse kust. Daaruit is een groep ontstaan die in de loop van de tijd werd betrokken als klankbord voor de plannen en onderzoeken van de initiatiefnemers.

Deelnemers aan deze gesprekken, die tussen 2012 en 2015 hebben plaats gevonden, geven aan dat het een open en constructief overleg was, waar informatie werd gedeeld.

Vervolgens is uit deze groep een verkenning gemaakt van mogelijkheden om de negatieve effecten voor natuur en recreatie te compenseren. Daaruit is een idee voor een Makumer lagune voortgekomen - ook wel Plan

Kosta genoemd. Men heeft het als zeer positief ervaren dat het Windpark Fryslân hen ondersteunde bij het uitwerken van dit idee.

Buiten de kring van deelnemers aan de genoemde klankbordgroep, heeft men de keuze voor het Windpark Fryslân in het IJsselmeer echter als een overval ervaren. Er wordt in de kustgesprekken vaak gerefereerd aan de situatie tussen 2013 en 2015, waarin het lange tijd onduidelijk was of er een windpark in het IJsselmeer kwam. Men refereert daarbij aan het proces van “Fryslân Foar de Wyn”, en aan de voorkeur van zowel de Provincie Fryslân als de gemeente Súdwest-Fryslân voor de Afsluitdijk. In vrijwel alle gesprekken is erop gewezen dat pas in een laat stadium, in 2015, tot een definitieve keuze is gekomen en de omvang (89 turbines en ca 320 MW) is vastgelegd. Hierbij was de omgeving niet betrokken. Ook meldt men dat er bij de omgeving geen inzicht was in het MER en andere onderzoeken waarop de overheid deze keuze baseerde.

Ook omdat men vindt dat tegenargumenten onvoldoende in de besluitvorming zijn meegenomen, is bij veel belanghebbenden aan de Friese kust het beeld ontstaan, dat de keuze eenzijdig onderbouwd is, waardoor er met wantrouwen wordt gekeken naar de resultaten van de onderzoeken die door het windpark zijn gedaan naar de effecten.

De bezwaren tegen het windpark richten zich in de gesprekken vooral op:

- Aantasting van de unieke kwaliteiten van het IJsselmeergebied en de Friese kust.
- Verminderde leefbaarheid aan de kust
- De negatieve invloed op de waterrecreatie
- De negatieve invloed op de natuur en visstand
- De negatieve effecten op de regionale economie

Figuur 4 : Dijk bij Molkwerum

In de gesprekken in de omgeving werd duidelijk dat velen hopen op een ingreep van de rechter, zodat het project kan worden tegen gehouden, maar tegelijk is men zich ervan bewust dat de kans daarop, gezien de

uitspraken van de Raad van State tot nu toe, niet groot is.

Bij de vragen over hoe men naar de toekomst keek met een windpark, concentreerde het gesprek zich op de bedreigingen voor het toerisme en voor de waterrecreatie, omdat veel deelnemers voor hun werk en inkomen daarmee verbonden zijn. Zij verwachten dat de gevolgen van het windpark voor de aantrekkingskracht van het gebied voor toerisme en recreatie veel groter is dan in de rapportages bij het Rijksinpassingsplan wordt vermeld. Ondernemers en bewoners vrezen dat hun klanten andere keuzes gaan maken voor besteding van hun vrije tijd dan de Friese IJsselmeerkust.

Men wijst op de veranderingen die in het gebied al gaande zijn: vergrijzing, verminderd aantal jonge gezinnen en daardoor minder voorzieningen en kans op verpaupering. Ook zijn er veranderingen gaande in de toeristische sector, zoals het verdwijnen van wachtlijsten bij de jachthavens, omdat minder toeristen een eigen boot hebben. Veel deelnemers aan de gesprekken geven aan, dat zij zeer betrokken zijn bij de discussie over de toekomst van het gebied. Ook zetten zij zich in voor ideeën en plannen om op veranderingen in te spelen en de aantrekkelijkheid van het gebied op peil te houden.

Er is volgens de gespreksdeelnemers een grote kans dat de komst van het Windpark de negatieve tendens gaat versterken, waardoor hun inspanningen teniet worden gedaan.

Uitgaande van de inspanningen die men nodig acht voor een gezonde toekomst van het gebied is vervolgens het gesprek gevoerd over het (voor de gespreksdeelnemers ongewenste) scenario van een toekomst met windpark.

2.3 ONZEKERHEID OVER DE TOEKOMST MET EEN WINDPARK

In de gesprekken worden de unieke kwaliteiten benoemd van het IJsselmeergebied en de Friese kust. De weidsheid van het IJsselmeer en de specifieke kwaliteiten voor de diverse watersporten, die in het gebied aanwezig zijn, maken dat de kust aantrekkelijk is voor zowel de zeer sportieve watersporters, als voor beginners en rustzoekers. Ook de cultuurhistorie, de sfeer en de goed geconserveerde dorpen en steden maken het gebied aantrekkelijk voor fietsers en wandelaars en, natuurlijk, de nabijheid van de Waddenzee.

De bezoeker heeft een rijkdom aan keuze, maar de deelnemers aan de gesprekken wezen erop dat elke doelgroep vaak om een specifieke kwaliteit voor het gebied kiest. De zeilers spreken vooral over de rust, weidsheid

en stilte op het IJsselmeer, die volgens hen door het windpark wordt verstoord, en over de belemmering die zij verwachten voor bepaalde zeilroutes.

Figuur 5: Dijk bij Hindeloopen

De wind- en kitesurfers spreken vooral over hun angst voor turbulentie en de verstoring

van de strakke wind door het windpark, waardoor de unieke kwaliteit van het gebied voor Makkum kan verdwijnen - sommigen spreken zelfs van een “windsurfmekka”.

De onzekerheid in de omgeving is ook groot, omdat men zich niet herkent in de wijze waarop met hun zorgen in de keuze van de locatie is omgegaan. Veel gespreksdeelnemers geven aan dat hun argumenten terzijde zijn geschoven. Men herkent zich daarom niet in de conclusies van de onderzoeken die gedaan zijn, waarin wordt gezegd dat deze effecten niet zo groot zijn.

2.4 BEREIDHEID TOT GESPREK

Men zou graag zien dat de zorgen over de effecten in goed overleg, samen met het windpark en de overheden opnieuw worden bekeken, ook als het windpark over een definitieve vergunning beschikt.

Ondanks deze zorgen die in de gesprekken werden geuit, staat men in de omgeving nuchter tegenover de kansen om het Windpark tegen te houden. Men bleek bereid om ook het gesprek aan te gaan over een agenda voor de toekomst van het gebied met een windpark. In de gesprekken was dat het voor de omgeving ongewenst plan B, waar het gewenste plan A het tegenhouden van het project is.

Figuur 6: Zicht op Breezanddijk vanaf Hindeloopen

3 THEMA'S VOOR DE TOEKOMST

De wensen en behoeften voor de toekomst met een windpark (plan B) zijn in bijlage 2 gerangschikt naar thema. Veel van de wensen en behoeften gaan over gebiedsontwikkeling, waar ook al andere programma's voor gaande zijn, zoals "De Nieuw Afsluitdijk" en de koppelkansen die verbonden zijn met het voornemen voor peilverandering van het IJsselmeer. Met deze andere programma's is bij de verkenning nog geen rekening gehouden.

In diverse gesprekken is erop aangedrongen om advies in te winnen over de juiste samenhang van maatregelen en op een goede afstemming. In een vervolg op de hier gepresenteerde verkenning zou moeten worden bekeken welke wensen en behoeften worden uitgewerkt in het kader van de voorbereiding van het windpark, welke passen bij een toekomstig omgevingsfonds en welke wensen en behoeften in de andere gebiedsprogramma's zijn opgenomen.

In bijlage 2 zijn de wensen en behoeften opgenomen, zoals deze uit de gesprekken naar voren zijn gekomen. Daarbij is aangegeven waar deze punten een belangrijke rol speelden in de discussie:

K = Kustgesprekken

O = Gesprekken met ondernemers

W = Gesprek met de waterrecreatie

N = Gesprek met de natuur- en milieuorganisaties

A = Gesprekken met de actiegroepen en de NLVOW

D = Gesprekken met deskundigen bij Provincie en Gemeente

In de onderstaande paragrafen wordt een analyse gegeven van deze opmerkingen en wat daarmee in een vervolg op de omgevingscoördinatie zou kunnen worden gedaan.

Figuur 7: De Kooiwaard bij Gaast

3.1 WENSEN BIJ DE UITVOERING VAN HET WINDPARK

Vanuit de omgeving wordt gevraagd om bij de keuze van turbines en van bouwmethoden steeds uit te gaan van zo min mogelijk overlast, door bijvoorbeeld slanke turbines in een onopvallende kleurstelling en beperking van de verlichting.

Het windpark zou bij deze keuzes de omgeving kunnen betrekken.

3.2 IMPULS VOOR NATUUR, VISSTAND EN LANDSCHAP

Vanuit de natuur- en milieuorganisaties wordt verwacht dat het windpark vooraf aan realisatie voor de natuur en visstand voldoende compenserende maatregelen neemt. Men pleit voor een kwaliteitsdenken, waarbij voor elke verandering in het IJsselmeergebied van te voren vast wordt gelegd op welke wijze deze verandering een bijdrage moet leveren aan kwaliteitsverbetering. Daarbij wordt erop gewezen dat voor het IJsselmeer een afweging nodig is op een hoger schaalniveau dan per deelgebied, omdat de invloed van windparken in en om het IJsselmeer als geheel een grote belasting op de natuur betekenen.

Bij het uitwerken van compenserende maatregelen in een vervolg pleit men voor samenhang met toerisme en recreatie.

Thema daarvan kan volgens de gespreksdeelnemers zijn: “Een IJsselmeer vol met vogels en vissen en aantrekkelijk voor toerisme en recreatie”

3.3 IMPULS VOOR TOERISME EN RECREATIE

In de kustgesprekken viel op dat veel wensen en behoeften betrekking hebben op verbreding van de aantrekkingskracht van het gebied en het aantrekken van toeristische trekpleisters. Daarnaast geven de gesprekspartners aan dat ook moet worden opgehelderd wat de effecten kunnen zijn voor de waterrecreatie en hoe men deze maximaal kan voorkomen. Men zoekt naar een weg om in goed overleg tussen alle partijen met elkaar vorm te geven aan de toekomst.

Figuur 8: Workumerwaard

In enkele gesprekken is gesproken over een denktank of taskforce die gedragen wordt door het windpark, ondernemersverenigingen aan de kust en de betrokken overheden. Deze taskforce zou zich kunnen richten op het optimaliseren van de inspanningen die van alle partijen (overheid, bedrijven en windpark) nodig zijn om zich op een toekomst met een windpark voor te bereiden.

Er is een reeks aan plannen en ideeën vanuit natuurorganisaties, ondernemers en belanghebbenden in het gebied over een kwaliteitssprong voor de oevers van Makkum en Stavoren. Uiteenlopend van lagunes voor de kust, oeververzachting en kwaliteitsslag voor strandrecreatie, tot aan het in beeld brengen van cultuurhistorie. Zie voor een overzicht van deze ideeën de tabel in Bijlage 2. Het is zeker nodig om advies in te winnen over welke kwaliteitsimpulsen in samenhang kunnen worden ontwikkeld, zodat plannen elkaar versterken. Ook zou moeten worden vastgesteld of deze plannen en ideeën passen binnen de bestaande gebiedsontwikkelingsprogramma's die al in het gebied worden uitgevoerd.

In een vervolg op deze verkenning zou een prioritering moeten plaatsvinden: welke wensen en behoeften worden verbonden met de komst van het windpark en welke passen in andere programma's.

3.4 DIRECTE FINANCIËLE COMPENSATIE VOOR BURGERS EN BEDRIJVEN

Onder dit thema zij de wensen benoemd voor een directe financiële compensatie voor de realisatie van het windpark voor bewoners en bedrijven die overlast ervaren. Bij andere windparken op land worden deze punten geschaard onder de behoefte aan een burenenregeling.

Bij de gesprekken heeft de omgevingscoördinator benadrukt dat een burenenregeling niet moet worden verward met planschade. Als bewoners en bedrijven directe of indirecte schade denken te ondervinden door het plan voor een windpark, is er daarvoor een aparte procedure: de planschadeprocedure, waarover op de website van het Rijk over het rijksinpassingsplan nadere informatie is te vinden.

De burenenregelingen voor windparken op land zijn onderdeel van een bijdrage van een windpark aan de omgeving.

Bewoners van Kornwerderzand, het Kazemattenmuseum en bewoners en bedrijven aan de kust van Makkum vermelden dat in hun contacten met het windpark een directe compensatie voor overlast aan de orde is geweest en dat zij verwachten dat hier door het Windpark voorstellen zullen worden

gedaan.

Figuur 9: Strand van Makkum

De afweging tussen directe financiële bijdragen en de uitvoering van projecten is ook aan de orde geweest in de kustgesprekken. In de kustgesprekken was er een voorkeur voor inzet van de bijdrage van het windpark voor duurzaamheid en voor kwaliteitsimpulsen voor toerisme, recreatie en natuur. Er werd daarbij gevraagd om deze gelden op transparante wijze en onder een bestuur van onderop toe te delen. Men heeft behoefte aan zeggenschap en directe invloed op de besteding van gelden uit een omgevingsfonds.

In een vervolg zou kunnen worden bekeken wat het gewenste evenwicht is tussen directe bijdragen aan bewoners/dorpen en ondersteuning van projecten uit een omgevingsfonds.

3.5 MEDEGEBRUIK VAN HET WINDPARK

In de kustgesprekken hechtte men nog weinig geloof aan de mogelijkheden die het windpark biedt aan doorvaart en medegebruik. Men ziet vooral de belemmeringen die het windpark voor de water- en kustrecreatie oplevert.

Bij de gesprekken met de vertegenwoordigers van de waterrecreatie en de natuurorganisaties kwamen enkele voorstellen naar voren die mogelijk interessant zijn om samen met de realisatie van het windpark op te pakken:

- Ontwikkeling van de haven van Breezanddijk tot een doel voor chartervaart en zeilboten, met aanvullende voorzieningen voor een bezoek aan het windpark als attractie.
- Duidelijke vaarroutes door het windpark
- Ontwikkeling van Habitats voor versterking van visstand en bodemleven
- Rol van het werkeiland in de toekomstige vismigratierivier

Als voorwaarde voor een maximale ontwikkeling van medegebruik werd aangedrongen op een echte toestemming voor doorvaart van het windpark, omdat een

gedoogsituatie voor de ontwikkeling van kansen voor medegebruik onvoldoende zekerheid biedt,

In een vervolg op deze inventarisatie kan worden bezien of deze voorstellen onderdeel kunnen worden van een taskforce voor ontwikkeling van natuur en recreatie in combinatie met de realisatie van het windpark (werk met werk).

3.6 DUURZAAMHEID, WERK EN ECONOMIE

In de gesprekken verwacht men van het windpark dat zij zich inspinnen om het positieve effect van het windpark voor de regionale economie maximaal te maken, bijvoorbeeld door het werk zoveel mogelijk toe te delen aan inwoners en bedrijven uit de regio en mensen hiervoor zo nodig op te leiden.

Het realiseren van een windpark zou, als het dan toch moet, volgens veel gespreksdeelnemers het beste gecombineerd kunnen worden met bijdragen aan de transitie naar duurzame energie in de regio. Men denkt dan aan zonne-energie, mede omdat veel gespreksdeelnemers verwachten dat zonne-energie de beste invulling geeft aan de doelstellingen van het klimaatbeleid en

daarmee verder uitbreiding van windenergie kan worden voorkomen.

3.7 FINANCIËLE PARTICIPATIE

In de gesprekken is weinig behoefte gemeld aan participaties in de vorm van obligaties. Voor zover dit ter sprake kwam, vergeleek men deze obligaties met andere beleggingsproducten, men verwachtte niet dat dat het windpark met een aanbod veel verschilt van andere aanbieders.

Als het Windpark met financiële participatie wil bereiken dat er meer binding met de omgeving is, dan werd in de kustgesprekken eerder gedacht aan certificaten van aandelen (met korting voor kustbewoners) en aan een aanbod voor groene stroom via winddelen (met korting voor kustbewoners), hierbij werd gerefereerd aan de Windcentrale die dat concept heeft uitgewerkt samen met energieleverancier Greenchoice.

Windmolenverenigingen, die ervaring hadden met investeringen in een dorpsmolen gaven aan geïnteresseerd te zijn in een investering (als aandeelhouder) in het windpark zelf, als alternatief voor het opschalen van hun dorpsmolen.

In het vervolg op deze inventarisatie zou het windpark een voorstel kunnen uitwerken voor participatie van deze specifieke doelgroepen.

3.8 OMVANG EN ORGANISATIE VAN EEN OMGEVINGSFONDS

In de gesprekken is ook aan de orde geweest dat de bijdrage van een windpark aan de omgeving berust op een vrijwillige gedragscode van de windsector, de NWEA-gedragscode. In de gesprekken werd benadrukt dat men verwacht dat de bijdrage die het windpark doet een transparant en rechtvaardig aandeel is in de opbrengst van het windpark. Men zag de bijdrage volgens de NWEA-gedragscode als een minimum, naast andere inspanningen die van het windpark worden verwacht bij het beperken van effecten, directe compensatie, eventuele vergoeding van planschade en werk-met-werk maken.

In de gesprekken werd gevraagd om in het vervolgtraject van de omgevingscoördinatie duidelijk te maken welke bijdragen van de Provincie en het Rijk wordt gegeven aan een omgevingsfonds.

Het was bij veel gespreksdeelnemers bekend dat de Provincie overweegt om te investeren in het windpark. Men drong er in de gesprekken op aan dat een deel van het

rendement dan beschikbaar komt voor het omgevingsfonds, bovenop de bijdrage volgens de NWEA-code.

Voor wat betreft het Rijk is in enkele gesprekken erop gewezen dat zij een pachtvergoeding krijgt van het windpark voor het gebruik van de grond. Men achtte het gewenst dat het Rijk een deel van deze vergoeding beschikbaar stelt voor het omgevingsfonds.

Voor de organisatie van een omgevingsfonds raadt men aan om uit te gaan van een stichting met een bestuur uit de regio, waarbij de overheden als toezichthouder betrokken zijn.

In het vervolg zal duidelijk moeten worden waar de omgeving bij realisatie van het windpark op kan rekenen als bijdragen, welke doelen daarmee zijn verbonden en op welke wijze een bestuur van een omgevingsfonds kan worden georganiseerd.

4 CONCLUSIES

De opdracht heeft in een korte tijd tot een breed inzicht geleid in de wensen en behoeften van de omgeving bij de realisatie van het Windpark Fryslân. Tijdens de gesprekken kwam naar voren dat een groot deel van de bewoners en bedrijven in de omgeving zich overvallen voelt door de besluitvorming en zich erg ongerust maakt over een toekomst met een windpark.

De onrust en onzekerheid zijn verbonden met het verlies aan kwaliteit van het IJsselmeergebied en de negatieve invloed op werkgelegenheid en inkomen uit toerisme en recreatie. Men vreest dat de komst van het windpark de bestaande inspanningen van bewoners en bedrijven om de kwaliteit van het gebied te verbeteren negatief beïnvloed. Veel gespreksdeelnemers hopen dat het project daarom geen doorgang zal vinden.

Als het windpark Fryslân toch wordt toegestaan, verwacht men van de overheden en het windpark dat zij zich maximaal inzetten om negatieve effecten te voorkomen en het initiatief nemen voor samenwerking met de omgeving zodat ieder zich goed kan voorbereiden op een toekomst (een transitie) met het windpark.

Uitgaande van het respect voor elkaars mening over de realisatie van het windpark is er bereidheid om samen te werken aan een gemeenschappelijke agenda voor de toekomst.

Deze agenda zou kunnen aansluiten bij de bestaande ideeën.

Figuur 10: Terras aan het strand van Makkum

5 AANBEVELINGEN

Om van een inventarisatie te komen tot gedragen acties in de omgeving en duidelijkheid over de inzet van een omgevingsfonds worden een aantal stappen aanbevolen.

5.1 VAN WENSEN NAAR GEDRAGEN PRIORITEITEN EN ACTIES

5.1.1 COMPLETEREN EN VALIDEREN VAN DE WENSEN EN BEHOEFTE

Het beeld van wensen en behoeften is gebaseerd op een eerste ronde van gesprekken met circa 40 organisaties. Het rapport bevat de bevindingen uit deze gespreksronde op hoofdlijnen en zou in een vervolg moeten worden gecompleteerd door nog ontbrekende belangengroepen aan te spreken, zoals visserijvertegenwoordigers en bewoners en gebruikers van Breezanddijk. Ook wordt aanbevolen om de verkenning te valideren, door na te gaan of de voorstellen en aanbevelingen ook door de gespreksdeelnemers worden gedeeld.

5.1.2 ADRESSEREN EN PRIORITEREN VAN DE WENSEN EN BEHOEFTE

Vervolgens is het nodig om een onderscheid te maken tussen wensen en behoeften die verbonden worden met de realisatie van het windpark, en die wensen en behoeften die worden verbonden met andere gebiedsontwikkelingsprogramma's.

De opmerkingen in de gesprekken zijn soms voorzien van schriftelijk onderbouwde voorstellen en rapporten met haalbaarheidsanalyses, sommige andere voorstellen zijn eerder het resultaat van een gesprek of brainstorm. Ook zijn voorstellen

soms al bij andere gebiedsprogramma's aan de orde gesteld.

Aanbevolen wordt om een evenwichtige afweging te maken welke wensen en behoeften verbonden gaan worden met directe compenserende maatregelen, met werk-met-werk van het windpark zelf, met een eigen verantwoordelijkheid van elke partner bij de toekomst van de regio, met een toekomstig omgevingsfonds en met lopende gebiedsontwikkelingsprojecten in de regio.

5.1.3 ORGANISEREN VAN SAMENWERKING MET DE OMGEVING

Aanbevolen wordt om aan te sluiten bij de behoefte in de omgeving, vooral bij de ondernemers uit de toerisme en recreatiesector en de mensen met concrete plannen voor de toekomst, om te komen tot een gezamenlijke agenda en een samenwerkingsvorm om de toekomst met een windpark voor te bereiden.

De doelen van deze samenwerking, die aansluiten bij de inventarisatie van wensen en behoeften zijn:

- Delen van kennis en, voor zover dat mogelijk is, wegnemen of verminderen van de onzekerheden over effecten van het Windpark.

- Het ontwikkelen van een transitie strategie, om alle partijen zo goed mogelijk voor te bereiden op een toekomst met het windpark.
- Het uitwerken van samenhangende voorstellen voor impulsen voor natuur, toerisme en recreatie in het gebied voor alle partijen.
- Werk met werk maken, waar dat mogelijk is en past in de strategie (bijvoorbeeld: van werkeiland naar natuur, kwaliteit bodemleven, vaarroutes, attracties, ontwikkeling Breezanddijk/Windpark als vaardoel)
- Het betrekken van lokale bedrijven en inwoners bij de realisatie van het windpark.

Deze samenwerking zou de vorm kunnen krijgen van een Taskforce, gefaciliteerd door het windpark, en onder leiding van een voorzitter uit de omgeving, met vertegenwoordigers van de belanghebbenden zowel uit de waterrecreatie, natuur- en milieuorganisaties als de kustregio.

Aanbevolen wordt om al te starten met het oprichten van een Taskforce bij een definitief besluit (zomer 2016). Vanaf dat moment is duidelijk dat de overheden het windpark definitief toe gaan staan. Ook is van diverse gesprekspartners vernomen dat nu al berichten verschijnen in toeristische bladen in

binnen- en buitenland over de veranderingen aan de Friese kust. Wachten met het starten van een gezamenlijke taskforce tot na een uitspraak van de Raad van State, zou verlies van een jaar kunnen betekenen en onzekerheden over de toekomst langer laten bestaan dan nodig is.

5.2 KEUZES OVER AARD, OMVANG EN ORGANISATIE VAN EEN TOEKOMSTIG OMGEVINGSFONDS

Het Windpark heeft aan de Gemeente Súdwest-Fryslân gemeld dat zij willen bijdragen aan een omgevingsfonds, met als richtbedrag 0,50 ct./MWh. Uitgaande van een gemiddelde opbrengst van 1 miljoen Megawattuur per jaar kan dit oplopen tot een bedrag van €500.000 per jaar, gedurende de periode dat er door het Rijk subsidie wordt verstrekt (15 jaar). Dit omgevingsfonds zal van start gaan vanaf het jaar waarin het windpark operationeel is.

Op basis van de inventarisatie van wensen en behoeften die is uitgevoerd, komt een aantal keuze naar voren over de aard, de omvang en de organisatie van een omgevingsfonds. Deze keuzes zouden door het windpark en door de overheden in overleg met omgeving moeten worden gemaakt, zoals:

- Het projectdeel van omgevingsfonds zou zich kunnen richten op een aantal duidelijk omschreven doelen, aanvullend op de lopende gebiedsprogramma's (genoemd zijn: duurzaamheid, dorpskwaliteit, impuls voor toeristische kwaliteit op land en op water in de kustregio) .
- De organisatie van een omgevingsfonds zou gedragen moeten zijn door de omgeving, met een duidelijke rol voor de Gemeente en de Provincie.
- Er moet worden vastgesteld wat het eventuele aandeel en doel is van directe financiële bijdragen aan organisaties en/of individuele burgers en bedrijven.
- Vanuit de omgeving wordt gevraagd dat ook overheden bijdragen aan een omgevingsfonds: van de Provincie vanuit een eventueel rendement op haar investering in het windpark en van het Rijk vanuit de pachtvergoeding voor het gebruik van het gebied. Hierover zouden deze overheden moeten besluiten.

Figuur 11: Bij Stavoren

Bijlage 1 - Overzicht van de gespreksdeelnemers

Datum	Naam	*	Datum	Naam	*
29-feb	Startgesprek met Provincie Fryslân en Ministerie EZ		13-apr	Villapark Makkum	K
10-mrt	Startgesprek met Gemeente Súdwest-Fryslân		13-apr	Watersportvereniging Makkum	K
11-mrt	Windpark Fryslân		18-apr	Dorpsbelang Cornwerd	K
15-mrt	Voorlichtingsavond Windpark Fryslân	K	18-apr	Dorpsbelang Pingjum	K
30-mrt	Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines	A	18-apr	Dorpsbelang Wons	K
6-apr	Stichting Don Quichot	A	18-apr	Dorpsbelang Zurich	K
7-apr	Dutch Water Managers (adviseur Don Quichot e.a.)	O	18-apr	Stichting Dorpsmolen Pingjum	K
9-apr	IJsselmeer Windmolenvrij	A	19-apr	Camping De Holle Poarte Makkum	K/O
12-apr	Dorpsbelang Kornwerderzand	K	19-apr	Dorpsbelang Gaast	K
12-apr	Dorpsbelang Molkwerum	K	19-apr	Dorpsbelang Skuzum (Idsegahuizum)	K
12-apr	Haven Hindeloopen	K	19-apr	Marina Makkum	K/O
12-apr	Kazemattenmuseum Kornwerderzand	K	19-apr	Windmolenvereniging Skuzum	K
12-apr	Plaatselijk belang Hindeloopen	K	20-apr	BBZ -Vereniging voor Beroepschartervaart	W
12-apr	Stavers Belang	K	20-apr	Dorpsbelang Workum	K
12-apr	Stavoren Promotie	K	20-apr	HISWA Noord Nederland / Recron	W
12-apr	Stichting Ald Molkwerum	K	20-apr	Kitesurferbond (Makkum/Kornwerderzand)	W
13-apr	Initiatiefnemer plan Kosta (Makkum)	K/O	20-apr	Northwest Kiteboarding	K/W
13-apr	Ondernemersvereniging Makkum	K	20-apr	Watersportverbond	W
13-apr	Plaatselijk belang Makkum	K	11-mei	It Fryske Gea	N
13-apr	Sailcentre Makkum	O	11-mei	Stichting het Blauwe Hart	N
13-apr	Vereniging van Bedrijven Makkum	K	11-mei	Windpark Fryslân en Gemeente Súdwest-Fryslân	

* In deze kolom is aangegeven aan welk gesprek de genoemde partij heeft deelgenomen:

K = Kustgesprekken

O = Gesprekken met ondernemers

W = Gesprek met de waterrecreatie

N = Gesprek met de natuur- en milieuorganisaties

A = Gesprekken met de actiegroepen en de NLVOW

Bijlage 2 - Overzicht van wensen en behoeften bij de realisatie van Windpark Fryslân per thema

Thema Wensen en behoeften

Thema	Wensen en behoeften	
1	Uitvoering van het windpark	*
	Actief nagaan of bezwaren en negatieve verwachtingen over invloed op de omgeving gegrond zijn en kunnen worden weggelaten (klimaatinvloed, windschaduw, doorvaarbaarheid voor zeilschepen etc)	A, W,O,K
	Ruime doorvaart tussen afsluitdijk en windpark handhaven	W, O
	Slanke windmolens, zodat de horizon het minst belast wordt	K
	Uitgebreide monitoring van de effecten van het windpark op vogels, vleermuizen en visstand	N
	Werk met werk maken door verbindingen te zoeken met een kwaliteitsimpuls voor natuur en voor toerisme/recreatie	N, W,O
	Onopvallend maken van het windpark door kleurstelling	K
	Voorkom lichtoverlast	K, A
2	Kwaliteitsimpuls voor natuur, visstand en landschap	*
	Natuur en milieuorganisaties pleiten voor gebiedscoördinatie van alle plannen voor windparken in het gehele IJsselmeergebied,	N
	Elk plan zou kwaliteit moeten toevoegen aan het streven naar een IJsselmeer vol met vis en vogels, dat aantrekkelijk is voor recreatie en toerisme.	N
	Verbetering van de kwaliteit voor vissen en vogels in het gebied kan onder meer worden bereikt door meer brakke zones, extra luwteplekken, paaiplaatsen en minder harde oevers	N
	Het gebied van het windpark kan interessante habitats gaan bevatten voor vissen en bodemleven, als daar bij de inrichting op wordt gelet	N
	Naast beperking van de voor de natuur is er een verbetering van de kwaliteit van de visstand noodzakelijk	N
	Een oeverplan tussen Makkum en Stavoren met luwtes en diverse habitats voegt kwaliteit toe voor natuur en visstand	N
	Ruime uitbreiding rustgebieden in het IJsselmeer voor vogels en vissen, vrij van waterrecreatie	D
3	Kwaliteitsimpuls voor toerisme /recreatie/cultuurhistorie	*
	Het windpark en de betrokken overheden moeten het initiatief nemen voor gesprekken over toekomst van recreatie en toerisme in het gebied en dat actief ondersteunen	O
	Het windpark zou ook kunnen bijdragen aan het aantrekken van zeilwedstrijden	O, K
	Uitbreiden van gebieden tussen Makkum en Stavoren voor wind- en kitesurfen, liefst het hele jaar geopend	W, O, K
	Verbeteren van fietspadennet langs de kust en tussen de dorpen	K
	Zichtbaar maken van de luwe ankerplaatsen die de commerciële zeilvaart vroeger gebruikte op de handelsroutes op de Zuiderzee (Rede van Hindeloopen)	K
	Upgrade van strandrecreatie in Stavoren, Workum en Makkum	K, O
	Uitwerken van de vaarroute Workum/Bolsward/Makkum, de zogeheten zilveren driehoek	A, K

Bijlage 2 - Overzicht van wensen en behoeften bij de realisatie van Windpark Fryslân per thema

Meer dagattracties in de steden en dorpen voor doelgroepen zonder eigen boot	A, K
Beleefcentrum op Kornwerderzand uitbouwen tot een echte attractie	O, K
Uitwerken van een oeverplan van Makkum tot Stavoren met Natuur- en Milieuorganisaties en Toerisme / Recreatie (zie plan Kosta als een inspiratie)	A, O, K, N
Wegnemen van knelpunten in de geulen van Makkum en Workum voor grote zeilboten en verbeteren toegang tot de Lorentzsluis in Afsluitdijk	K
Ondersteunen van de sportdisciplines windsurfers (speed, lange afstand, wave en slalom) en zeilers	A, K
Zichtbaar maken van de strekdam bij Molkwerum, die oorspronkelijk in 16e en 17e eeuw gebruikt werd als bescherming voor de ankerplaats (Rede voor schepen met bestemming Amsterdam), samen met kwaliteit van het strand en de zichtbaarheid van voormalige sluis	K
Uitbreiden, verbinden en verbeteren van wandelroutes door natuur en cultuurhistorie	K
Cultuurhistorisch erfgoed meer attractief maken voor toerisme (geschiedenis van steden en verbinding met Hanzesteden etc)	K
Aantrekken van publiekstrekkingen in het gebied die aansluiten bij waterrecreatie en cultuurhistorie (referentie: Bataviawerf)	K, O
Realiseren van een kitesurfstrand in het IJsselmeer aan de westzijde van het windpark bij Breezanddijk, waar geen windschaduw is.	W

4 Financiële compensatie voor leefkwaliteit van burgers /bedrijven

*

Compensatie in de vorm van een jaarlijkse bijdrage aan het Kazemattenmuseum	K
Meenemen van glasvezelkabel bij het aanleggen van de aansluitkabel op het electriciteitsnet in Kornwerderzand	K
Compensatie door bijdrage aan stroomrekening voor bewoners en bedrijven dichtbij het windpark (binnen nog nader te bepalen afstandscirkels van het windpark)	K
Bijdrage aan stroomrekening voor alle kustbewoners als compensatie voor uitzicht op het windpark	K
Glasvezelkabels voor kustdorpen (wel in goede afstemming met de nu al gevormde cooperaties om dat te doen)	K
Ondersteuning van het verenigingsleven in de dorpen	K

5 Medegebruik van het windpark

*

De vluchthaven van Breezanddijk verbeteren en benutten als vaardoel voor de watersport en als uitvalsbasis voor attractieve elementen van het windpark, zoals rondleidingen, beklimmingen van windturbines, slalomroutes voor boten etc.	W
Borgen van doorvaarbaarheid, met toestemming van Rijkswaterstaat (niet alleen gedogen), zodat creatieve ideeën over toeristisch/recreatief medegebruik van het gebied van het windpark (40km ²) maximaal kunnen worden ontwikkeld.	W

6 Duurzaamheid, werk en economie

*

Aanleg van zonneparken langs de kust mogelijk maken, om uitbreiding van windenergie verder te voorkomen	A
"Green deal" opzetten met bedrijven die gebruik maken van windstroom uit Windpark Fryslân	K, O, D
Wegnemen van onrendabele top bij toepassen van zonnecellen door particulieren en ondernemers	K
Directe levering van groene energie aan bedrijven in de regio	D
Vestigen van controlecentrum en onderhoudscentrum in gemeente SWF	D, O
Participeren in opleiding van technici voor jachtbouw/ windmolens van ROC en Hogeschool in Sneek	O

Bijlage 2 - Overzicht van wensen en behoeften bij de realisatie van Windpark Fryslân per thema

Tegengaan van verpaupering en het gebied aantrekkelijk houden voor jonge mensen, met opgroeiende kinderen (zoals dorpsscholen). Zoek daarbij eerder naar structuurversterkende maatregelen (inclusief multiplier) dan kleine projectjes voor elk dorp	K
Aantrekken van jachtbouw en scheepswerven in het gebied met groen imago	K, O

7 Financiële participatie door individuen en windmolenverenigingen

*

Denk aan een systeem van winddelen, waarbij particulieren hun stroom betrekken vanaf het windpark (referentie: Windcentrale)	K
Korting op certificaten van aandelen voor kustbewoners	K
Gunstige regeling voor kustbewoners bij vertrekken van obligaties en andere vormen van leningen (worden vergeleken met andere investeringen), maar voorkeur gaat uit naar echt aandeelhouderschap	K
Mogelijk maken dat bestaande windmolenverenigingen kunnen investeren in het Windpark, als alternatief voor de dorpsmolens	K

8 Omvang en organisatie van een omgevingsfonds

*

Gebruik de gelden uit een omgevingsfonds conform NWEA-gedragscode (0,50 ct/Mwh) vooral voor investeringen met een multiplifier effect	K, O, W
Zorg voor een goede afstemming van acties vanuit het Windpark en een omgevingsfonds met lopende projecten zoals De Nieuwe Afsluitdijk en Koppelkansen	D
Een omgevingsfonds zou een transparant en rechtvaardig aandeel moeten zijn in de winst van het windpark, denk ook aan winstdeling	K, O, W
Het Rijk zou bovenop de bijdrage van het Windpark ook een deel van de pachtvergoeding beschikbaar kunnen stellen voor compensatiegelden, omdat dat een vergoeding is voor het gebruik van het gebied	A
Maak duidelijk hoe de participatie van de Provincie in het Windpark ten goede komt aan de kustregio	A, O, K
Direct bestuur over de verdeling van gelden namens de bewoners en bedrijven, niet via een overheidsfonds	K, O
Transparante verdeling van gelden waarmee projecten worden betaald en rechtstreekse bijdragen aan burgers, bedrijven	K

* In deze kolom is aangegeven in welk soort gesprek(ken) dit onderwerp prominent aan de orde kwam:

K = Kustgesprekken

O = Gesprekken met ondernemers

W = Gesprek met de waterrecreatie

N = Gesprek met de natuur- en milieuorganisaties

A = Gesprekken met de actiegroepen en de NLVOW

D = Gesprekken met deskundigen bij Provincie en Gemeente